

องค์ความรู้ ภาษาวัฒนธรรม โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

หมีใหญ่-หมีเล็ก

หมีใหญ่-หมีเล็ก ที่จะกล่าวถึงนี้ไม่ใช่สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม แต่เป็นกลุ่มดาวบนท้องฟ้า ที่มีชื่อว่ากลุ่มดาวหมีใหญ่และกลุ่มดาวหมีเล็ก ซึ่งคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ดาราศาสตร์สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้อธิบายไว้ดังนี้

“กลุ่มดาวหมีใหญ่” มาจากศัพท์คำว่า UrsaMajor หรือGreatBear หรือ BigBear หมายถึง กลุ่มดาวขนาดใหญ่ทางซีกฟ้าเหนือซึ่งมีอาณาบริเวณใหญ่เป็นอันดับ ๓ และมีดาวฤกษ์ที่มีโชติมาตรน้อยกว่า ๔ จำนวน ๑๕ ดวง โดยมีดาวฤกษ์ ๗ ดวง เรียงตัวเป็นรูปร่างต่างๆ เช่น ไถ (Plough) กระบวยใหญ่ (Bigdipper) รถม้า (Charles’sWain) คนไทยเรียกกลุ่มดาวนี้ว่าดาวพระเข้หรือดาวช้างมีดาวฤกษ์ ๒ ดวง คือ เมรัค(Merak)และคูบี (Dubhe) อยู่ตรงปากกระบวยใหญ่ซึ่งเรียกกันว่า ดาวชี้เพราะเส้นตรงระหว่างดาว ๒ ดวงนี้ชี้ตรงไปยังดาวเหนือโดย

ดาวเหนืออยู่ห่างออกไปจากคูบีประมาณ ๕.๕ เท่าของระยะทางระหว่างดาวทั้งสองเป็น ๑ ใน ๔๘ กลุ่มดาวโบราณของทอเลมี มีกระจุกดาวจักรขนาดใหญ่เรียกว่ากลุ่มกระจุกดาวจักรท้องถิ่น (LocalSuper cluster) ซึ่งมีดาวจักรชนิดก้นหอย M81 ปรากฏสว่างที่สุดในกลุ่มกระจุกดาวจักรท้องถิ่น

“กลุ่มดาวหมีเล็ก” มาจากศัพท์คำว่า UrsaMinor หรือLittleBear หมายถึงกลุ่มดาวกลุ่มหนึ่งในซีกฟ้าเหนือบริเวณขั้วฟ้าเหนือเป็น ๑ ใน ๔๘ กลุ่มดาวโบราณของทอเลมีดาวฤกษ์สว่างที่สุดในกลุ่มมีโชติมาตร ๒ คือ ดาวเหนือ (โพลริส-Polaris)หรือที่รู้จักในชื่อว่าทวงดารา หรือ ชูดารา อยู่ห่างจากขั้วฟ้าเหนือราว ๑ องศา มีดาวฤกษ์ที่มีโชติมาตรน้อยกว่า ๔ จำนวน ๓ ดวงถึงแม้กลุ่มดาวนี้จะมีแสงจางและขนาดเล็กกว่ากลุ่มดาวหมีใหญ่แต่ดาวฤกษ์หลัก ๗ ดวงของกลุ่มดาวทั้งสองนี้เรียงตัวคล้ายกันจึงเรียกว่ากลุ่มดาวหมีเล็ก หรือกระบวยเล็ก.

กนกพร ชื่นใจดี